

Examen VWO 2022

tijdvak 1
woensdag 25 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 26 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 50 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Slapen in het openbaar

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Socioloog Steger heeft tussen 2004 en 2016 onderzoek gedaan naar slapen in het openbaar in Japan, bijvoorbeeld in het openbaar vervoer of op het werk. De Japanse wijze van dutjes doen in het openbaar wordt 'inemuri' genoemd. Deze opgave gaat over dit Japanse verschijnsel en dan met name over dutten tijdens het werk.

Gebruik tekst 1.

- 2p **1** Leg uit dat de acceptatie van dutten tijdens vergaderingen op het werk cultureel bepaald is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept cultuur;
 - informatie uit tekst 1 waaruit cultuur blijkt;
 - een kenmerk van cultuur;
 - informatie uit tekst 1 waaruit het gekozen kenmerk blijkt.

Gebruik tekst 1.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen nature- en nurture-invloeden op het gedrag van mensen.

- 2p **2** Leg uit dat beide invloeden te herkennen zijn in het dutten van werknemers tijdens vergaderingen in Japan. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip nature;
 - informatie uit tekst 1 waaruit nature blijkt;
 - een omschrijving van het begrip nurture;
 - informatie uit tekst 1 waaruit nurture blijkt.

Gebruik tekst 1.

In het Westen dutten werknemers over het algemeen niet tijdens vergaderingen op het werk.

- 1p **3** Verklaar met het civilisatieproces dat Westerse werknemers niet dutten tijdens vergaderingen. Gebruik in je verklaring:
- een kenmerk van het civilisatieproces;
 - informatie uit tekst 1 waaruit het gekozen kenmerk blijkt.

Gebruik tekst 2.

In tekst 2 schrijft socioloog Steger over haar onderzoek naar slapen in het openbaar in Japan, oftewel het verschijnsel inemuri.

- 2p 4 a Leg uit dat inemuri een sociale institutie is. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept sociale institutie;
 - informatie uit tekst 2 waaruit sociale institutie blijkt.
- b Beredeneer dat inemuri bij de identiteit van Japanners past. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept identiteit;
 - informatie uit tekst 2 waaruit identiteit blijkt.

Gebruik tekst 2.

‘Impression management’ is een handelingsstrategie in prestatiesamenlevingen, zoals Japan.

- 2p 5 Beredeneer dat werknemers in Japan tijdens het dutten ‘impression management’ inzetten om status te verwerven. Gebruik in je redenering:
- een omschrijving van het begrip status;
 - informatie uit tekst 2 waaruit status blijkt;
 - informatie uit tekst 2 waaruit ‘impression management’ blijkt.

Gebruik tekst 2.

Het onderzoek van socioloog Steger naar slapen in het openbaar in Japan sluit aan bij het sociaalconstructivisme-paradigma.

- 1p 6 Leg uit welk kenmerk van dit paradigma te herkennen is in de beschrijving van Steger van haar onderzoek. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van het sociaalconstructivisme-paradigma;
 - informatie uit tekst 2 om het gekozen kenmerk te illustreren.

Opgave 2 EU-campagne tegen eurosceptis

Bij deze opgave horen tekst 3 en de figuren 1 en 2.

Inleiding

De Europese Unie heeft volgens politicoloog De Vries te lijden onder euroscepticisme. Euroscepticisme is een kritische houding van burgers tegenover de Europese Unie. In reactie op dit euroscepticisme heeft het Europees Parlement eind 2017 een online campagne gelanceerd om burgers te informeren over de positieve kanten van EU-lidmaatschap en Europese integratie. In de campagne zijn via sociale media een aantal korte filmpjes verspreid. Politicoloog Hernández en zijn collega's hebben in 2018 en 2019 onderzoek gedaan naar het effect van deze campagne op de houding van burgers tegenover de Europese Unie. Deze opgave gaat over het euroscepticisme volgens politicoloog De Vries en over de resultaten van het onderzoek van politicoloog Hernández naar de EU-campagne.

Gebruik tekst 3.

Europese integratie is een van de globaliseringsprocessen die de autonomie en macht van EU-lidstaten aantasten. In tekst 3 beschrijft politicoloog De Vries andere globaliseringsprocessen die samenhangen met Europese integratie.

- 1p 7 Geef aan welk van deze **andere** globaliseringsprocessen te herkennen is in Europa, volgens De Vries. Gebruik in je antwoord informatie uit tekst 3 waaruit het gekozen globaliseringsproces blijkt.

Lees tekst 3.

In tekst 3 komen vraagstukken die in de EU spelen aan bod, zoals economische hervormingen.

Er zijn drie politieke hoofdstromingen. Een daarvan is de confessionele stroming. Vanuit de politieke hoofdstromingen kunnen opvattingen over globalisering worden geformuleerd.

- 2p 8 Beredeneer voor elk van de **twee andere** politieke hoofdstromingen waaraan economische hervormingen in de EU moeten bijdragen. Gebruik per politieke stroming in je redenering een opvatting over globalisering van de stroming en de naam van de gekozen politieke stroming.

Lees tekst 3.

Eurosceptische burgers lijken zich weinig te identificeren met Europa. Er zijn drie dimensies te onderscheiden in identificatieprocessen. Een daarvan is normatieve identificatie.

- 2p 9 Beredeneer met de **twee andere** dimensies dat eurosceptische burgers zich weinig identificeren met Europa. Gebruik in je redenering per dimensie de naam en een omschrijving van de gekozen dimensie in identificatieprocessen.

Gebruik tekst 3.

Met betrekking tot politieke cohesie worden drie probleemgebieden onderscheiden. Een daarvan is gemankeerde communicatie.

Een ander probleemgebied is te herkennen in de factoren die volgens De Vries verband houden met een hogere mate van euroscepticisme in EU-lidstaten.

- 2p 10 Leg uit dat dit **andere** probleemgebied kan samenhangen met een grotere politieke cohesie tussen burgers in de nationale staat dan tussen burgers in de EU als geheel. Gebruik in je uitleg:
- een probleemgebied van politieke cohesie;
 - informatie uit tekst 3 waaruit het gekozen probleemgebied blijkt;
 - een omschrijving van het begrip politieke cohesie;
 - informatie uit tekst 3 waaruit politieke cohesie blijkt.

Gebruik tekst 3.

Om euroscepticisme tegen te gaan heeft het Europees Parlement het initiatief genomen tot het opzetten van een EU-campagne. Naast het Europees Parlement bestaan andere EU-instellingen. Twee daarvan zijn de Europese Commissie en de Raad van de Europese Unie.

- 2p 11 Beredeneer met tekst 3 van welke van deze twee EU-instellingen het initiatief voor een EU-campagne te verwachten zou zijn. Gebruik in je redenering:
- een kenmerk van de Raad van de Europese Unie;
 - een kenmerk van de Europese Commissie;
 - informatie uit tekst 3 over een van de gekozen kenmerken.

Gebruik figuur 1.

In figuur 1 staan de resultaten uit het onderzoek van Hernández naar de EU-campagne.

In sociaalwetenschappelijk onderzoek worden verschillende soorten verbanden tussen variabelen onderzocht. Deze verbanden zijn correlatie en causaliteit.

- 3p 12 Leg met de onderzoeksmethode experiment uit welk verband tussen welke twee variabelen in figuur 1 de onderzoekers onderzocht hebben. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van de onderzoeksmethode experiment;
 - informatie uit figuur 1 waaruit het gekozen kenmerk blijkt;
 - twee soorten variabelen;
 - per soort variabele informatie uit figuur 1;
 - de naam en een omschrijving van het gekozen soort verband;
 - informatie uit figuur 1 waaruit het gekozen verband blijkt.

Gebruik figuur 1 en figuur 2.

De onderzoekers geven aan dat het verschil in figuur 1 significant is en dat het verschil in figuur 2 niet significant is.

- 2p 13 Beredeneer of uit de onderzoeksresultaten blijkt dat in het experiment politieke socialisatie van EU-burgers heeft plaatsgevonden. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie;
 - een omschrijving van het begrip significant;
 - gegevens uit figuur 1 om significantie te illustreren;
 - gegevens uit figuur 2 om significantie te illustreren.

Opgave 3 Aardgasvrije wijken

Bij deze opgave horen de teksten 4 en 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan, heeft het kabinet Rutte III in 2019 het Klimaatakkoord gepubliceerd. Daarin staat dat in 2050 alle wijken in Nederland aardgasvrij moeten zijn. Voor het realiseren van dit doel zijn de gemeenten verantwoordelijk. Elke gemeenteraad moet op termijn besluiten wanneer welke wijk van het aardgas afgaat en op welke warmtevoorzieningen kan worden overgestapt. In enkele gemeenten lopen pilotprojecten (proefprojecten) waarin bewoners betrokken worden bij plannen voor het aardgasvrij maken van hun wijk. Onderzoek- en adviesbureau Platform31 heeft uit deze projecten lessen getrokken voor politici en beleidsmakers in andere gemeenten.

Gebruik tekst 4.

In tekst 4 richt Platform31 zich tot gemeenten om ze te adviseren over het betrekken van bewoners bij de overgang naar aardgasvrije wijken. Er kunnen vier verschillende typen bindingen onderscheiden worden. Een daarvan is het type economische bindingen.

- 2p 14 Geef aan welke **twee andere** typen bindingen tussen de gemeente en bewoners te herkennen zijn bij de overgang naar aardgasvrije wijken. Gebruik in je antwoord per type bindingen informatie uit tekst 4.

Gebruik tekst 4.

Democratisering en institutionalisering zijn twee veranderingsprocessen die de moderne samenleving hebben vormgegeven.

In tekst 4 staat het advies van Platform31 aan gemeenten om bewoners te betrekken.

- 2p 15 Beredeneer met een **ander** kernconcept dat in dit advies de gevolgen van een veranderingsproces te herkennen zijn. Gebruik in je redenering:
- de naam en de omschrijving van een kernconcept bij het hoofdconcept verandering;
 - informatie uit tekst 4 om het gekozen kernconcept te illustreren.

Gebruik tekst 4.

Het stromenmodel is een model van politieke besluitvorming. Een stroom uit het stromenmodel is de problemenstroom.

De problemen bij het vervangen van aardgas in wijken om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan, kunnen worden herkend als een problemenstroom.

- 2p 16 Beschrijf met **twee andere** stromen uit het stromenmodel dat er een 'window of opportunity' kan ontstaan voor gemeentelijke besluitvorming over aardgasvrije wijken. Gebruik in je beschrijving:
- de namen van de twee andere stromen uit het stromenmodel;
 - per stroom informatie uit tekst 4;
 - een omschrijving van het begrip 'window of opportunity'.

Gebruik tekst 5.

In het eerste deel van tekst 5 beschrijft Platform31 de groepsvorming van een bewonersorganisatie in het Haarlemse pilotproject.

- 2p 17 **a** Beredeneer dat in het Haarlemse pilotproject groepsvorming plaatsvindt. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept groepsvorming;
 - informatie uit tekst 5 om groepsvorming te illustreren.

Er zijn vijf fases in de ontwikkeling van groepen. Een daarvan is de integratiefase.

- b** Beredeneer in welke **andere** fase van groepsvorming de Haarlemse bewonersorganisatie zit. Gebruik in je redenering:
- de naam en een omschrijving van een fase van groepsvorming;
 - informatie uit tekst 5 om de gekozen fase te illustreren.

Gebruik tekst 5.

In tekst 5 beschrijft Platform31 twee pilotprojecten van gemeenten om bewoners te betrekken bij het besluitvormingsproces over het aardgasvrij maken van wijken: in een Haarlemse wijk en in een Rotterdamse wijk. In politieke besluitvormingsmodellen wordt onderscheid gemaakt tussen twee typen politieke steun. Voor het aardgasvrij maken van de wijk is in de Haarlemse wijk het ene type politieke steun te herkennen en in de Rotterdamse wijk het andere type politieke steun. Daarnaast kunnen in de twee wijken verschillende typen kapitaal worden onderscheiden. Deze typen kapitaal kunnen het type politieke steun in de wijken verklaren.

- 4p 18 **a** Geef voor de Haarlemse wijk met een type kapitaal een verklaring voor het type politieke steun onder de bewoners voor het aardgasvrij maken van de wijk.
- b** Geef voor de Rotterdamse wijk met een type kapitaal een verklaring voor het type politieke steun onder de bewoners voor het aardgasvrij maken van de wijk.

Gebruik voor **a** en **b** in je verklaring steeds:

- per wijk een ander type politieke steun;
- per wijk informatie uit tekst 5 om het gekozen type politieke steun te illustreren;
- per wijk een ander type kapitaal en een omschrijving van het gekozen type;
- per wijk informatie uit tekst 5 om het gekozen type kapitaal te illustreren.

Gebruik tekst 5.

Democratisering is een veranderingsproces dat de moderne samenleving heeft vormgegeven.

- 2p 19 **a** Leg uit dat de verhouding tussen bewoners en gemeente in het Haarlemse pilotproject meer gedemocratiseerd is dan in het Rotterdamse pilotproject. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept democratisering;
 - informatie uit tekst 5 waaruit democratisering blijkt.

Bij het democratiseringsproces kan een aantal kanttekeningen worden geplaatst. Een daarvan is dat door democratisering besluitvorming langer kan duren.

- b** Geef aan welke **andere** kanttekening bij democratisering te maken is bij het Haarlemse pilotproject. Gebruik in je antwoord:
- een kanttekening bij het proces van democratisering;
 - informatie uit tekst 5 waaruit de gekozen kanttekening blijkt.

Opgave 4 Vrede in Colombia?

Bij deze opgave horen de teksten 6 en 7 en figuur 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Colombia kent een lange geschiedenis van binnenlandse gewapende conflicten en wijdverbreid geweld. In de jaren zeventig van de vorige eeuw verschenen de FARC en andere guerrillabewegingen in Colombia. Zij zijn ontstaan in reactie op de grootschalige corruptie bij overheidsorganisaties en de groeiende ongelijkheid tussen grootgrondbezitters en arme kleine boeren door de opkomst van grootschalige intensieve landbouw. De langdurige burgeroorlog tussen de regering en de guerrillabeweging FARC eindigde met een vredesakkoord tussen beide partijen in 2016. Dat akkoord leidde echter niet tot het beëindigen van het geweld. Deze opgave gaat over de rol die de FARC speelde in de Colombiaanse samenleving en over de situatie na het vertrek van de FARC met het vredesakkoord van 2016.

Gebruik de inleiding van de opgave.

De FARC is een marxistische guerrillabeweging.

- 2p 20 Beredeneer dat de FARC is opgericht vanuit een marxistische ideologie. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van de marxistische theorie;
 - informatie uit de inleiding waaruit het gekozen kenmerk blijkt;
 - de omschrijving van het kernconcept ideologie.

Gebruik tekst 6.

In tekst 6 staat dat de bewoners van het Colombiaanse dorp Argelia onder het gezag van de FARC leefden. Colombia wordt doorgaans niet beschouwd als een fragiele staat. Toch zijn in Colombia tijdens de burgeroorlog kenmerken van een fragiele staat herkennen.

- 2p 21 Leg uit welke **twee** van deze kenmerken te herkennen zijn voor de Colombiaanse staat in het dorp Argelia tijdens de burgeroorlog. Gebruik in je uitleg:
- twee kenmerken van een fragiele staat;
 - per kenmerk informatie uit tekst 6.

Gebruik tekst 6.

Guerrillabewegingen zijn van invloed op de samenleving waarin zij actief zijn, zoals de FARC in het dorp Argelia.

- 2p 22 Beschrijf de invloed van de FARC in het dorp Argelia tijdens de burgeroorlog vanuit het functionalisme-paradigma. Gebruik in je beschrijving:
- twee kenmerken van het functionalisme-paradigma;
 - per kenmerk informatie uit tekst 6.

Gebruik figuur 3.

De jarenlange burgeroorlog in Colombia heeft gevolgen voor de demografische structuur van Colombia. Figuur 3 laat de relatieve oversterfte onder mannen ten opzichte van vrouwen zien in twee periodes vóór het vredesakkoord uit 2016. Die oversterfte kan hoofdzakelijk worden toegeschreven aan het geweld.

- 2p **23** Leg uit voor welke leeftijdscategorie in welke periode volgens figuur 3 de sociale ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Colombia het grootst is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid;
 - informatie uit figuur 3 waaruit sociale ongelijkheid blijkt.

Gebruik tekst 7.

Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw had de FARC de cocahandel in de deelstaat Guaviare in handen. De substitutieprogramma's voor de boeren vormen een onderdeel van het vredesakkoord met de FARC. Oud-burgemeester Arenas uit Guaviare constateert dat deze substitutieprogramma's onder president Duque falen. Het falen kan verklaard worden door het handelen van de overheid en door het handelen van de boeren.

- 1p **24** Geef met het kernconcept samenwerking een verklaring voor het falen van de substitutieprogramma's in Guaviare door het handelen van de overheid. Gebruik in je verklaring:
- de omschrijving van het kernconcept samenwerking;
 - informatie uit tekst 7.

Gebruik tekst 7.

Er zijn vier sociaalwetenschappelijke paradigma's te onderscheiden. Een daarvan is het conflict-paradigma.

- 1p **25** Geef vanuit een van de andere paradigma's een verklaring voor het falen van de substitutieprogramma's in Guaviare door handelen van de boeren. Gebruik in je verklaring:
- de naam en een kenmerk van het gekozen paradigma;
 - informatie uit tekst 7.

Gebruik tekst 7.

Ondanks het vredesakkoord uit 2016 houdt het geweld in Colombia aan. Volgens tekst 7 schuwt president Duque geweld niet.

2p **26** Beredeneer dat president Duque gebruikmaakt van zijn macht om na het vredesakkoord de interne soevereiniteit te waarborgen. Gebruik in je redenering:

- een kenmerk van interne soevereiniteit;
- informatie uit tekst 7 over het gekozen kenmerk;
- de omschrijving van het kernconcept macht;
- informatie uit tekst 7 waaruit macht blijkt.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.